CORELAŢIA DINTRE PRINCIPIUL DISPONIBILITĂŢII ÎN PROCEDURA CIVILĂ ŞI ÎN PROCEDURA DE EXECUTARE SILITĂ

Valeria PLEŞCO

CZU: 347.952 pleshko.valeriya@mail.ru

Le principe de disponibilité donne aux parties la liberté de contrôler les actions dans les procédures civiles et d'exécution. Dans la procédure civile, les parties exercent leurs droits et intérêts devant le tribunal, tandis que dans la procédure d'exécution forcée, le créancier peut initier ou renoncer à l'exécution et le débiteur peut coopérer au règlement amiable de la dette. Ce principe garantit l'équilibre entre les intérêts des parties dans les deux procédures.

La temelia oricărui sistem de drept stă un set de reguli diriguitoare, idei conducătoare (prescripții fundamentale), care îi imprimă acestuia o anumită concepție asupra ansamblului normelor de drept, oferind destinatarului normei o direcție, o îndrumare, o privire de ansamblu asupra conținutului reglementării [1].

În procedura civilă, principiul disponibilității conferă părților libertatea de a-și exercita drepturile subiective și de a-și apăra interesele în mod activ în fața instanței. Acest principiu permite părților să controleze formularea cererilor, prezentarea probelor și adoptarea strategiilor de apărare, asigurând un proces echitabil și respectând dreptul la apărare. Astfel, contribuie la obținerea unei soluții juste și conforme cu legea. În procedura de executare, principiul disponibilității permite creditorului să solicite executarea silită a unei hotărâri judecătorești sau a unui titlu executoriu, dar și să renunțe la executare sau să o amâne în anumite condiții. Debitorul poate coopera cu creditorul pentru a ajunge la o soluție amiabilă privind stingerea datoriei sau amânarea executării. Astfel, principiul disponibilității în procedura de executare asigură echilibrul între interesele creditorului de a-și recupera creanța și interesele debitorului de a-și proteja bunurile și interesele sale financiare.

Dacă să ne referim la originile cuvântului „disponibilitate", dicționarul latino-francez indică asupra faptului că acesta este derivatul cuvântului latin – „*disponere*", care are semnificația de „a plasa separat, distinct; a dispune, a distribui, a pune în ordine"[2].

În majoritatea țărilor, principiul disponibilității este considerat fundamental în asigurarea unui proces echitabil și în promovarea justiției. Acesta este adesea comparat cu principiul oficialității în cadrul procedurii penale, care se referă la responsabilitatea statului de a investiga și de a aduce în justiție infracțiunile în mod activ și transparent. Principiul disponibilității semnifică libertatea și independența persoanelor care

participă la proces de a dispune de competențe materiale controversate, de obiectul procesului și drepturile procesuale direct legate de acestea. Analiza comparativă a procesului civil în Franța și România arată că reglementarea principiului disponibilității este în general similară, dar există diferențe notabile în drepturile părților. În Franța, principiul disponibilității echilibrează accesul la justiție și eficiența procesului. În România, deși principiul este recunoscut, există provocări în echilibrarea eficienței procesului și drepturilor fundamentale ale părților. Deși există o tendință de armonizare globală a reglementărilor, diferențele culturale, istorice și juridice influențează dreptul procesual civil în fiecare țară. Nu toate țările reglementează acest principiu ca fundament al procesului civil. Astfel, în Codul de procedură civilă al Cazahstanului, Capitolul II Sarcinile și principiile procesului civil [3], alături de celelalte principii nu regăsim principiul disponibilității. Acest lucru poate avea diferite implicări practice și juridice în ceea ce privește accesul la justiție și desfășurarea procedurilor civile în această țară.

Cadrul național de reglementare al principiului disponibilității în procedura civilă și de executare în Republica Moldova este stabilit prin Codul de procedură civilă și Codul de executare. Articolul 27 din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova [4] prevede dreptul părților de a dispune liber de drepturile lor, cu condiția respectării legii și a intereselor legitime ale celorlalți participanți. În cadrul procedurii de executare silită, art. 4 din Codul de executare al Republicii Moldova [5] acordă creditorului dreptul de a iniția și controla procesul de executare, dar și de a amâna sau renunța la executare.

Corelația dintre cele două principii se manifestă prin intermediul a mai multor aspecte. Astfel, analizând legislația în vigoare, putem deduce următoarele puncte comune dintre aceste două principii fundamentale:

- *Inițierea și controlul*. Atât în procedura civilă, cât și în cea de executare silită, inițiativa și controlul asupra procesului aparțin în mare măsură părților implicate. Acestea dețin libertatea și responsabilitatea de a determina direcția și desfășurarea procesului, fiind fundamentale pentru aplicarea principiului disponibilității.
- *Autonomia părților*. În ambele proceduri, autonomia părților este centrală și se manifestă în moduri distincte dar complementare, reflectând principiul disponibilității. Autonomia părților, atât în procesul civil cât și în procedura de executare silită, este esențială pentru protejarea drepturilor și intereselor acestora. Aceasta le conferă părților controlul asupra propriului destin juridic, permițându-le să își administreze pretențiile și apărările în mod activ și responsabil. Totuși, autonomia este exercitată în limitele legii, fiind supusă controlului instanței și a executorului judecătoresc, pentru a asigura echitatea și respectarea normelor procedurale.
- *Intervenția minimă a autorităților* – în procesul civil, judecătorul asigură desfășurarea corectă și echitabilă a procedurilor judiciare, dar intervenția sa trebuie să fie minimă și să respecte voința părților. Judecătorul nu poate mo-

difica din oficiu obiectul sau temeiul acțiunii și nu poate introduce probe noi în dosar. În procedura de executare silită, executorul judecătoresc pune în aplicare hotărârile judecătorești, asigurând recuperarea creanțelor creditorului, dar intervenția sa trebuie să fie minimă și să respecte voința părților. Executorul nu poate iniția din oficiu executarea silită (cu excepțiile prevăzute de lege) și trebuie să respecte opțiunile creditorului privind măsurile de executare. Prin respectarea acestui echilibru delicat între intervenția minimă și necesitatea de a proteja interesele legitime ale părților și ale societății, sistemul juridic garantează o justiție eficientă și echitabilă, care respectă atât autonomia părților cât și imperativul respectării legii. Intervenția minimă a autorităților în contextul procesului civil se corelează într-un mod complex cu rolul activ al judecătorului. Deși judecătorul trebuie să respecte voința părților și să intervină doar în limitele stabilite de lege, rolul său activ este esențial pentru asigurarea unui proces echitabil și just.

Diferențele în aplicarea principiului disponibilității pot afecta semnificativ justițiabilii, creând lipsă de coerență și predictibilitate, generând frustrare și percepții negative asupra sistemului judiciar. Este necesară ajustarea normelor procedurale pentru a permite o flexibilitate mai mare și pentru a clarifica limitele aplicării principiului disponibilității. De asemenea, trebuie îmbunătățită formarea continuă a judecătorilor și executorilor judecătorești și dezvoltarea unor ghiduri de bune practici și a unor mecanisme de monitorizare și evaluare a modului de aplicare a principiului disponibilității. Implementarea depunerii electronice a cererilor în instanță ar trebui să fie o opțiune și nu o obligație exclusivă pentru anumite categorii de reclamanți, iar extinderea drepturilor părților în procedura de executare silită ar putea asigura un echilibru adecvat între interesele acestora.

Referințe:

1. VIOREL, G., VIOREL, L.-A., *Noul Cod de procedură civilă. Reglementarea principiilor fundamentale*. [Accesat 24.03.2024]. Disponibil: https://www.juridice.ro/198688/noul-cod-de-procedura-civila-reglementarea-principiilor-fundamentale-1.html
2. GAFFIOT F., *Dictionnaire latin-français*, 1re éd., Hachette, 1934, V° „Disponere”
3. Гражданский процессуальный кодекс Республики Казахстан. [Accesat 25.09.2024]. Disponibil: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=34329053#pos=743
4. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Nr. 225 din 30 mai 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.08.2018, nr. 285-294, art. 436
5. Codul de executare al Republicii Moldova. Nr. 443 din 24 decembrie 2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2010, nr. 214-220, art. 704

Recomandat
***Elena BELEI**, dr., conf. univ.*